

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

T. Lvcretii Cari, Libri Sex Nvper Emendati

Lucretius Carus, Titus

Venetiis, XII.1500

Landesbibliothek Oldenburg

Shelf Mark: CIM II 238 C

T. L. C. De Rervm Natvra. Liber Sextvs

[urn:nbn:de:gbv:45:1-861890](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-861890)

Rimæ frigiferos foetus
 mortalibus ægris
 dididerunt quondam præclaro
 nomine Athenæ,
 & recreauerunt uitam
 leges' que rogarunt,
 & primæ dedérunt solatia
 dulcia uitæ.

Cum genuere uirum tali cum corde repertum,
 omnia ueridico qui quondam ex ore profudit.
 Cuius & extincti propter diuina reperta
 diuulgata uetus iam ad cœlum gloria fertur.
 Nam cum uidit hic ad uictum quæ flagitat usus,
 omnia iam ferme mortalibus esse parata,
 & per quæ possent uitam consistere tutam,
 diuitiis homines & honore & laude potentes
 affluere, atque bona gnatorum excellere fama,
 nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda,
 atque animi ingratis uitam uexare querelis,
 causam quæ infestis cogit seruire querelis.
 intellexit ibi uitium uas officere ipsum,
 omnia que illius uitio corrumpier intus,
 quæ collata foris & commoda cunque uenirent,
 partim quod fluxum pertusum' que esse uidebat,
 ut nulla posset ratione explerier unquam
 partim quod tetra quasi conspurcare sapore
 omnia cernebat quæcunque receperat intus,
 Veridicis igitur purgauit pectora dictis,
 & finem statuit cupedinis atque timoris,
 Exposuit' que bonum summū, quo tendimus omnes,
 quid foret, atque uiam monstrauit tramite paruo,
 qua possemus ad id recto contendere cursu,
 quid ue mali foret in rebus mortalibus passim,
 quod

quod flueret naturali uiro, atque ueniret,
Seu casu seu ui, quod sic natura parasset,
& quibus e portis occurri cuique deceret,
& genus humanum frustra plerunque probauit
uoluere curarum tristes in pectore fluctus.
Nam ueluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
in tenebris metuunt, sic nos in luce timemus
interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
quæ pueri in tenebris pauitant, fingunt que futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebras que neceffest
non radii solis nec lucida tela diei
discutiant, sed naturæ species, ratio que.
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
esse, & natiuo consistere corpore cœlum,
& quæcunque in eo fiunt, fieri que neceffest,
pleraque dissolui, quæ restant percipe porro,
Quandoquidem semel insignem conscendere curram
uentorum exhortantur spes, atque obuia rursum
quæ fuerint sint placato conuersa fauote.
Cætera quæ fieri in terris, cœlo que tuentur
mortales, pauidis cum pendent mentibus sæpe,
& faciunt animos humileis formidine diuum,
depressos que premunt ad terram. Propterea quod
ignorantia causarum conferre deorum
cogit ad imperium res, & concedere regnum.
Quorum operum causas nulla ratione uidere
possunt, has fieri diuino numine rentur.
Nam bene qui didicere deos securum agere æuum,
si tamen interea mirantur, qua ratione
quæque geri possint, præsertim rebus in illis
quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris,
rursus in antiquas referuntur relligiones,
& dominos acris asciscunt omnia posse
quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
quid nequeat, finita potestas denique cuique
qua nam sit ratione, atque alte terminus hærens,

quo magis errantes cæca ratione feruntur.
Quæ nisi respicis ex animo, longe que remittis
Diis indigna putare, aliena que pacis eorum
delibata deum, per te tibi numina sancta
sæpe aderunt. Non quod uiolari summa deum uis
possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acris.
Sed quia tute tibi placida cum pace quietus
constitues magnos irarum uoluere fluctus,
nec delubra deum placido cum pectore adibis.
Nec de corpore quæ sancto simulacra feruntur
in mentes hominum diuinæ nuntia formæ
fufcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
Inde uidere licet, qualis iam uita sequatur,
quam quidem ut a nobis ratio uerissima longe
reiiciat, quanquam sunt a me multa profecta,
multa tamen restant, & sunt ornanda politis
uersibus, & ratio cœli species que tenenda,
sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
quid faciant, & qua de causa cunque ferantur,
ne trepides cœli diuisis partibus amens,
unde uolans ignis peruenerit, aut in utram se
uerterit hinc partem, quo pacto per loca septa
insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se,
quorum operum causas nulla ratione uidere
possunt, ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi suprema præscripta & candida callis
currenti spatium præmonstra callida Musa
Calliope requies hominum, diuum que uoluptas,
te duce ut insigni capiam cum laude coronam.
Principio tonitru quatiuntur cærule cœli
propterea, quia concurrunt sublimè uolantes
ætheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
Nec fit enim sonitus cœli de parte serena.
Verum ubicunque magis denso sunt agmine nubes,
tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
Præterea neque tam condenso corpore nubes
esse queunt, quam sunt lapides ac ligna, neque autem
tam

tam tenues, quam sunt nebulæ, fumique uolantes.
Nam cadere abrupto deberent pondere preffi
ut lapides, aut ut fumus, constare nequirent.
nec cohibere niues gelidas, & grandinis imbreis.
dant etiam sonitum patuli super æquora mundi.
Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
dat crepitum muros inter iactata, trabes' que,
interdum percussa furit petulantibus auris.
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis.
Aut ubi suspensam uestem, chartas' que uolanteis
uerberibus uenti uersant, planguent' que per auras.
Fit quoque enim interdum nō tam concurrere nubes
frontibus aduersis possint, quam de latere ire
diuerso, motu radentes corpore tractum,
aridus unde aureis terget sonus, ille diuque
ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concussa uidentur
omnia sæpe graui, tremere, & diuolsa repente
maxima dissoluisse capax mœnia mundi.
cum subito ualidi uenti conlecta procella
nubibus intorsit sese, conclusa' que ibidem
turbine uersanti magis ac magis undique nubem
cogit, uti fiat spisso caua corpore circum.
Post ubi commouit uis eius & impetus acer,
tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ uessicula parua
sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.
Est etiam ratio cum uenti nubila perflant,
& sonitus faciunt, & enim ramosa uidemus
nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri.
Scilicet ut crebram siluam cum flamina cauri
perflant, dant sonitum frondes, rami' que fragorem.
Fit quoque ut interdum ualidi uis incita uenti
percindat nubem perfringens impete recto,
nam, quid possit ibi flatus, manifesta docet res.
Hic ubi lenior est, in terra cum tamen alta

arbuta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmurant
in frangendo grauius quod item fit in altis
fluminibus, magno'que mari cum frangitur æstu.
Fit quoque ubi e nube in nubem uis incidit ardens
fulminis, hæc multo si forte humore recepit
ignem, continuo magno clamore trucidat.
Vt calidis candens ferrum e fornacibus olim
stridit, ubi in gelidum propere demersimus imbrem.
Aridior porro si nubes accipit ignem,
uritur ingenti sonitu subcensa recente.
Lauricomos ut si per montis flamma uagetur
turbine uentorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis quam Phœbi delphica laurus
terribili sonitu flamma crepitante crematur.
Denique sæpe geli multus fragor atque ruina
grandinis in magnis sonitum dat nubibus alte.
Ventus enim cum conuertit, franguntur in altum
concreti montes nymborum, & grandine mista.
Fulget item nubes, ignis cum semina multa
excussere suo concursu, ceu lapidem si
percutiat lapis aut ferrum, non tum quoque lumen
exilit, & claras scintillas dissipat ignis.
Sed tonitrum fit uti post auribus accipiamus
fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
tardius adueniunt, quam uisum quæ moueant res.
Id licet hinc etiam cognoscere, cedere si quem
ancipiti uideat ferro procul arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per auras
det sonitum, sic fulgorem quoque cernimus ante,
quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,
& simili causa concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto uolucris loca lumine tingunt
nubes, & tremulo tempestas impete fulgit.
Ventus ubi inuasit nubem, & uersatus ibidem
fecit ut ante cauam docui spiffescere nubem,
mobilitate sua feruescit, ut omnia motu
per

per calefacta uides ardescere plumbea uero,
glans etiam longo cursu uoluenda liquefcit.
Ergo feruidus hic nubem cum percudit atram.
dissipat ardoris quasi per uim expressa repente
semina quæ faciunt nictantia fulgura flammæ.
Inde sonus sequitur, qui tardius, adlicit aureis,
quam quæ perueniunt oculorum ad lumina nostra.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
extractis aliis alias super impete miro.
Nec tibi sit fraudi, quod nos inferre uidemus
quã sit lata magis, quã sursum extracta, quod extent.
Contemplator enim cum montibus assimilata
nubila portabunt uenti transuersa per auras.
Aut ubi per magnos montes collata uidebis
in super esse aliis alia atque urgere superna
in statione locata, sepultis uudique uentis.
Tum poteris magnas moles cognoscere eorum,
speluncas que uelut saxis pendentibus structas
cernere, quas uenti cum tempestate coorta
complerunt magno indignantur murmure clausi
nubibus in caueis que ferarum more minantur,
nunc hinc nunc illinc fremitus per nubila mittunt,
quærentes que uiam circum uersantur, & ignis
semina conuoluunt e nubibus atque ita cogunt
multa, rotant que cauis flammam fornacibus intus,
donec diuolsa fulserunt nube corusci.
Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
deuolet in terram liquidi color aureus ignis.
Semina quod nubes ipsas per multa necessest
ignis habere, sed enim cum sunt humore sine ullo,
flammeus est plerunque colos & splendidus ollis,
quippe & enim solis de lumine multa necessest,
concipere, ut merito rubeant, ignes que profundant.
Hæc igitur cum uentus agens contrahit in unum
compressit que locum cogens expressa profundunt
semina, quæ faciunt flammæ fulgore colores,
Fulgit item cum rarefcunt quoque nubila cœli.

Nam cum tentus eas leuiter diducit euntes,
dissoluit que cadant ingratus illa neceffest.
femina quæ faciunt fulgorem tum sine retro
terrore, & sonitu fulgit nullo que tumultu.
Quod super est q̄ sit natura prædita constant
fulmina, declarant ictus & iniusta uapore
signa, notæ que grauis halanteis sulfuris aureis.
Ignis enim sunt hæc non uenti signa, neque imbris.
Præterea per se accendunt quoque testa domorum
& celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Nunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
constituit natura minutis mobilibus que
corporibus, cui nil omnino absistere possit.
Transit enim ualide fulmen per septa domorum
clamor uti ac uoces transit per saxa per æra.
Et liquidum puncto facit aes in tempore & aurum.
curat, item uasis integris uina repente
diffugiant, quia nimirum facile omnia circum
conlaxat, rare que facit latera omnia uasis
adueniens calor eius ut insinuatur in ipsum
mobiliter soluens differt primordia uini
Quod solis uapor atatem non posse uidetur
efficere, usque adeo candens feruore corusco.
Tanto mobilior uis & dominantior hæc est.
Nunc ea quo pacto gignantur & impete tanto
fiant, uti possint ictu discludere turreis
disturbare domos auellere ligna trabes que,
& monumenta uirum demoliri, atque ciere
exanimare homines pecudes prosternere passim
Cætera de genere hoc qua uis facere omnia possunt,
expediam, neque te in promissis plura morabor.
Fulmina gignier e crassis, alteque putandumst
nubibus extractis. Nam cælo nulla sereno,
nec leuiter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
quod tunc per totum concrefcunt æra nubes
undique, uti tenebras omnis acherunta reamur
liquisse

liquisse, & magnas cœli compleſſe cauernas.
Vſque adeo tetra nymborum nocte coorta
impendunt atre formidinis ora ſuperne
cum commoliri tempeſtas fulmina cœptat.
Præterea per ſepe niger quoque per mare nymbi
ut picis e cœlo demiffu fulmen in undas
ſic cadit, & fertur tenebris procul & trahit atram
fulminibus grauidam tempeſtatem atque procellis,
ignibus ac uentis cum primis ipſe repletur,
in terra quoque ut horreſcant ac teſta requirant.
Sic igitur ſupera noſtrum caput eſſe putandum ſt
tempeſtatem altam. Neque enim caligine tanta
obruerent terras, niſi inædificata ſuperne
multa forent multis exempto nubila ſole,
Nec tantos poſſent uenientes opprimere imbri,
fulmina, abundare ut facerent, campos' que natate.
ſi non extractis foret alte nubibus æther.
Hic igitur uentis atque ignibus omnia plena
ſunt, ideo paſſim fremitus & fulgura ſiunt.
Quippe & enim ſupera docui permulta uaporis
ſemina habere cauas nubis, & multa neceſſeſt
concipere ex ſolis radiis, ardore' que eorum.
Hic ubi uentus eas idem qui cogit in unum
forte locum quem uis, expreſſit multa uaporis
ſemina, ſe que ſimul cum in eo commiſcuit igni
inſinuatus ibi uortex uerſatur in alto.
et calidis acuit fulmen fornacibus intus
Nam duplici ratione accenditur ipſe, ſua cum
mobilitate caleſcit, & e contagibus ignis.
Inde ubi percaluit grauius iam uentus in ignis
impetus inceſſit, maturum cum quaſi fulmen
perſcindit ſubito nubem, fertur' que coruſcis
omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor.
Quem grauis in ſequitur ſonitus, diſploſa repente
opprimere ut cœli uideantur templa ſuperne,
inde tremor terras grauius pertentat, & altum
murmura percurrunt cœlum, nam tota fere tum

tempeſtas concuſſa tremiſit, fremitus' que mouentur,
quo de concuſſu ſequitur grauis imber, & uber,
omnis uti uideatur in imbrem uertier æther,
atque ita præcipitans ad diluuiem reuocare.
Tantus diſſidio nubis uenti' que procella
mittitur ardenti ſonitus cum prouolat ictu.
Eſt etiam cum uis extrinſecus incita uenti
incidit in ualidam maturò fulmine nubem,
quam cum perſcidit, extemplo cadit igneus ille
uertex, quem patrio uocitamus nomine fulmen,
hoc fit idem in parteis alias, quocunq; tulit uis.
Fit quoque ut interdum uenti uis miſſa ſine igni
ignefcat tamen in ſpatio longo' que meatu
dum uenit, amittens in curſu corpora quædam
grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras,
atque alia ex ipſo conradens aere portat,
paruula, quæ faciunt ignem conmiſta uolando.
Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe
feruida fit glans in curſu, cum multa rigoris
corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque ut ipſius plagæ uis excitet ignem,
frigida cum uenti pepulit uis miſſa ſine igni,
nimirum, quia cum uehementi perculit ictu
confluere ex ipſo poſſunt elementa uapores,
& ſimul ex illa, quæ tum res excipit illum,
ut lapidem ferro cum cædimus euolat ignis.
Nec quod frigida uis ſit ferri, hoc ſecius illa
ſemina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
opportuna fuit ſi forte, & idonea flammiſ.
Nec temere omnino plane uis frigida uenti
eſſe poteſt, ex qua tanta ui immiſſa ſuperneſt,
quin prius in curſus ſi non accenditur igni,
at tepefacta tamen ueniat commiſta calore,
mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus.
At celeri ferme pergunt ubi fulmina lapſu
nubibus ipſa quod omnino prius incita ſe uis
colligit,

colligit, & magnum conamen sumit eundi.
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum,
exprimitur uis, atque ideo uolat impete miro,
ut ualidis quæ de tormentis missa feruntur,
adde quod e paruis, & leuibus est elementis,
nec facilest tali naturæ obsistere quicquam,
inter enim fugit, ac penetrat per rara uiarum,
non igitur multis offensibus in remorando
hæsitat, hanc ob rem celeri uolat impete labens.
Deinde quod omnino natura pondera deorsum
omnia nituntur, cum plaga sit addita uero
mobilitas duplicatur, & impetus ille grauescit,
ut uehementius, & citius quæcunque morantur
obuia discutiat plagis, itiner' que sequatur.
Denique quod longo uenit impete, sumere debet
mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,
& ualidas auget uireis, & roborat ictum,
nam facit ut quæ sint illius femina cunque,
e regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
omnia coniiciens in eum uoluentia cursum,
forfan & ex ipso ueniens trahat aere quædam
corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem,
incolomis' que uenit per res, atque integra transit
multa, foraminibus liquidis, quia trauiat ignis,
multa' que perfringit, cum corpora fulminis ipsa
corporibus rerum inciderint, quæ texta tenentur,
dissoluit porro facile æs, aurum' que repente
conferuefacit, e paruis quia facta minute
corporibus uis est, & leuibus ex elementis,
quæ facile insinuantur, & insinuata repente
dissoluunt nodos omnes, & uincla relaxant.
Autumno' que magis stellis fulgentibus alta
concutitur cæli domus undique, tota' que tellus,
& cum tempora se ueris florentia pandunt.
Frigore enim defunt ignes, uenti' que calore
defunt, neque sunt tam denso corpore nubes.
Inter utrunque igitur cum cæli tempora constant,

tum uariæ causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet frigidus æstum,
quorum utrumq; opus est fabricada ad fulmina nobis,
ut discordia sit rerum, magno'que tumultu
ignibus, & uentis furibundus fluctuet aer.
Prima caloris enim pars est, postrema liquoris,
tempus idest uernum, quare pugnare necessest
dissimileis inter se res, turbare'que mistas,
& calor extremus primo cum frigore mistus
uoluitur, autumnii quod fertur nomine tempus,
hic quoque conflagunt hyemes æstatibus acres.
Propterea sunt hæc bella anni nominanda,
nec mirum si in eo tum tempore plurima fiunt
fulmina, tempestas'que cietur turbida cælo,
ancipiti quoniam bello turbatur utrinque
hic flammis, illinc uentis, humore' que misto.
Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
perspicere, & qua ui faciat rem quanque uidere,
non tyrrhena retro uoluentem carmina frustra
iudicia occultæ diuum perquirere mentis,
unde uolans ignis peruenerit, aut in utram se
uerterit hic partem, quo pacto per loca septa
insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se,
quid'ue nocere queat de cælo fulminis ictus.
Quod si Iuppiter, atque alii fulgentia diui
terrifico quatiunt sonitu cælestia templa,
& iaciunt ignem, quo inducit cunque uoluntas,
cur quibus incautum scelus aduersabile cunquest,
non faciunt isti flammis ut fulguris halent
pectore perfixo documen mortalibus acre.
Et potius nulla sibi turpi conscius in re
uoluitur in flammis innoxius, inque peditur
turbine cælesti subito correptus, & igni.
cur etiam loca sola petunt, frustra' que laborant?
an tum brachia consuescunt, firmant' que lacertos?
in terra' que patris cur telum perpetiuntur?
obtundi cur ipse sinit? neque parcit in hosteis?
Deniq;

Denique cur nunquam caelo iacit undique puro
 Iupiter in terras fulmen, sonitus'que profundit'
 An simulac nubes successere, ipse in aëstum
 descendit, prope ut hinc cæli determinet ictus.
 in mare qua porro mittit ratione? quid undas
 arguit, & liquidam molem, campos'que natantes?
 Præterea si uult caueamus fulminis ictum,
 cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
 si nec opinantes autem uult opprimere igni,
 cur tonat ex illa parte, ut uitare queamus?
 Cur tenebras ante, & fremitus, & murmura concit.
 Et simul in multas partes qui credere possis
 mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum?
 ut fierent ictus uno sub tempore plures?
 At sapest numero factum, fieri'que necessesse,
 ut pluere in multis regionibus, & cadere imbris,
 fulmina sic uno fieri sub tempore multa.
 Postremo cur sancta deum delubra, suas'que
 discutit infesto præclaras fulmine sedes?
 & benefacta deum frangit simulacra, suis'que
 demit imaginibus uiolento uolnere honorem?
 alta'que cur plerunque petit loca, plurima quo plus
 montibus in summis uestigia cernimus ignis?
 Quod superest facilest ex his cognoscere rebus
 præsteras graui quos ab re nominatarunt,
 in mare qua missi ueniant ratione superne.
 Nam fit ut interdum tanquam demissa columna
 in mare de caelo descendat, quam freta circum
 feruescunt grauiter spirantibus incita flabris,
 Et quæcunque in eo cum sint deprehensa tumultu
 nauigia, in summum ueniunt uexata periculum.
 Hoc fit ubi interdum non quit uis incita uenti
 rumpere quam cœpit nubem, sed deprimat, ut sit
 in mare de caelo tanquam demissa columna
 paulatim, quasi quid pugno brachii'que superne
 coniectu trudatur, & extendatur in undas.
 quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare uenti

uis, & feruorem mirum concinnat in undis.
uersabundus enim turbo descendit, & illam
deducit pariter lento cum corpore nubem.
quam simulac gravidam detrudit ad æquora ponti,
ille in aquam subito totum se immittit, & omne
excitat ingenti sonitu mare feruere cogens.
Fit quoque ut inuoluat uentis e nubibus ipse
uortex conradens ex aere semina nubis,
et quasi demissum cælo præstera imitetur,
Hic ubi se in terras demisit, dissoluit'que,
turbini immanem uim prouomit, atque procellæ.
Sed quia fit raro omnino, montis'que necessest
officere in terris, apparet crebrius idem
prospectu maris in magno cælo'que patenti.
Nubila concresecunt, ubi corpora multa uolando
hoc super in cæli spatio coiere repente
asperiora modis quæ possint indupedita,
exiguus tamen inter se compressa teneri.
Hæc faciunt primum paruas consistere nubes,
inde ea comprehendunt inter se, con que gregantur,
& coniungendo crescunt, uentis'que feruntur
usque adeo, donec tempestas sæua coortast.
Fit quoque uti montis uicina cacumina cælo
quam sint quæque magis tanto magis edita fument
assidue fuluæ nubis caligine crassa.
Propterea quia tum consistunt nubila primum,
ante uidere oculi, quam possint tenuia, uenti
portantes cogunt ad summa cacumina montis.
Hic demum fit uti turba maiore coorta
& condensa atque arcta patere, & simul ipso
uertice de montis uideatur surgere in æthram.
Nam se declarat sursum uentosa patere
res ipsa, & sensus monteis cum ascendimus altos.
Præterea permulta mari quoque tollere toto
corpora naturam declarant, littore uestes
suspensæ cum concipiunt humoris adhæsum.
Quo magis ad nubes augendas multa uidentur
posse

posse quoque e falso consurgere momine ponti.
Nam ratio cum sanguine ab humoribus omnis
præterea fluuiis ex omnibus, & simul ipsa
surgere de terra nebulas, æstum' que uidemus,
quæ uelut halitus hinc ita sursum expressa feruntur,
suffundunt' que sua cælum caligine, & altas
sufficiunt nubis paulatim conueniundo,
surgit enim quoque signiferi super ætheris æstus,
& quasi densendo subtexit cærulea nimbus.
fit quoque ut huc ueniant in cælum extrinsecus illa
corpora, quæ faciunt nubis, nimbos' que uolanteis.
Innumerabilẽ enim numerũ, summam' que profundi
esse infinitam docui, quanta' que uolarent
corpora mobilitate ostendi, quanque repente
immemorable tum spatium transire solerent.
Haud igitur mirumst si paruo tempore sæpe
tam magnos montes tempestas atque tenebræ
cooperiant maria, ac terras impensa superne
undique quandoquidem per caulas ætheris omnes,
& quasi per magni circum spiracula mundi
exitus introitus' que elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluuius concreseat in altis
nubibus humor, & in terras dimissus ut imber
decidat, expediam primum iam semina aquai
multa simul uincam consurgere nubibus ipsis
omnibus ex rebus pariter' que ita crescere utrunque,
& nubis, & aquam, quæcunque in nubibus extat,
ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit.
Sudor item atque humor quicunque denique mēbris
concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
humorem, ueluti pendentia uellera lanæ,
cum supera magnum mare uenti nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus amnibus humor
tollitur in nubis, quo cum bene semina aquarum
multa modis multis conuenere undique adaucta,
confertæ nubes ui uenti mittere certant
dupliciter, nam uis uenti contrudit, & ipsa

copia nimborum turba maiore coacta
urget, & esupero premit, ac facit effluere imbreis.
Præterea cum rarefcunt quoque nubila uentis,
aut diffoluuntur solis super ic̄ta calore,
mittunt humorem pluuium, stillante quasi igni
cæra super calido tabescens multa liquefcant.
Sed uehemens imber fit, ubi uehementer utrinque
nubila ui cumulata premuntur, & impete uenti.
At retinere diu pluuiæ longum' que morari
confuerunt, ubi multa fuerunt semina aquarum,
atque aliis aliæ nubes, nimbi' que rigantes,
in super atque omni uolgo de parte feruntur,
terra' que consumens humorem tota rehalat.
Hic ubi Sol radiis tempestatem inter opacam
aduersa fulsit nimborum aspergine contra.
Tum color in nigris existit nubibus arqus,
cætera quæ sursum crescunt, sursum' que creantur,
& quæ concrefcunt in nubibus omnia, prorsum
omnia, nix, uenti, grando, gelidæ' que pruina,
& uis magna geli, magnum duramen aquarum,
& mora, quæ fluuios passim refrenat euntes.
Perfacilest tamen hæc te per te, animo' que uidere
omnia quo pacto fiant, quare' ue creentur,
cum bone cognoris elementis reddita quæ sunt.
Nunc age, quæ ratio terrai motibus extet
percipe, & in primis terram face ut esse rearis
subter, item & supera, uentis, atque undique plenam
speluncis, multos' que lacus, multas' que lacunas
in gremio gerere, & rupes derupta' que saxa,
multa' que sub tergo terrai flumina tecta
uoluere iam fluctus, submersa' que saxa putandumst.
Undique enim simile esse sui res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositis' que,
terra superna tremit magnis concussa ruinis
subter, ubi ingentis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magno' que repente
concussu late discerpunt inde tremores,
& merito

& merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
tecta uiam propter, non magno pondere tota.
Nec minus exultantia sunt, fortis quam ubi equum uis
ferratos utrinque rotarum subcutit orbis.
Fit quoque ubi magnas in aquas, uastas' que lacunas
gleba uetustate e terra prouoluitur ingens,
ut iactetur aquæ fluctu quoque terra uacillans
Et uis in terra non quit constare, nisi humor
destitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea uentus cum per loca sub caua terræ
conlectus parte ex una procumbit, & urgit
obnixus magnis speluncas uiribus altas,
incumbit tellus, quo uenti prona premit uis.
Tum supera terram quæ sunt extructa domorum,
ad cælum' quæ magis quanto sunt edita quæque
inclinata minant in eandem prodita partem,
protractæ' que trabes impedit ire paratæ.
Et metuunt magni naturam credere mundi
exitiale aliquod tempus, cladem' que manere,
cum uideant tantam terrarum incumbere molem.
Quod nisi respirent uenti, si nulla refrenet
res, neque ab exitio possit deprehendere euntes.
Nunc quia respirant alternis inque grauescunt,
& quasi conlecti redeunt, cedunt' que repulsi,
sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinam
quam facit, inclinatur enim, tetro' que recellit,
& recipit prolapsa suas in pondere sedes.
Hac igitur ratione uacillant omnia tecta
summa magis mediis, media imis, ima per hilum.
Est hæc eiusdem quoque magni causa tremoris,
uentus ubi atque animæ subito uis maxima quædam
aut extrinsecus, aut ipsa tellure coorta
in loca se caua terrai coniecit, ibi' que
speluncas inter magnas fremit ante tumultu,
uersabunda' que portatur post incita, cum uis
exagitata foras erumpitur, & simul altam
diffindens terram magnum concinnat hiatum.

In Syria Sydone quod accidit & fuit ægi
in Peloponneso, quas exitus hic animai
disturbat'que urbeis, & terræmotus abortus.
multa'que præterea ceciderunt mœnia magnis
motibus in terris, & multæ per mare pessum
subsidere suis pariter cum ciuibus urbes.
Quod nisi prorumpit tamen impetus ipse a nimai,
et fera uis uenti per crebra foramina terræ
dispertitur, ut horror, & incutit inde tremorem.
Frigus uti nostros penitus cum uenit in artus,
concutit inuitos cogens tremere, atque mouere.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis,
tecta superna timent, metuunt inferna cauernas
terræ ne dissoluatur natura repente,
neu distracta suum late dispanat hiatum,
idque suis confusa uelit complere ruinis.
Proinde licet quamuis cœlum terram que reantur
incorrupta fore æternæ mandata saluti,
Et tamen interdum præsens uis ipsa pericli
subdit, & hunc stimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur
in barathrum, rerum'que sequatur prodita summa
funditus, & fiat mundi confusa ruina.
Principio mare mirantur non reddere maius
naturam, quo sit tantus decursus aquarum,
omnia quo ueniant ex omni flumina parte.
Adde uagos imbreis, tempestates'que uolantes,
omnia quæ maria, ac terras spargunt'que, rigant'que,
Adde suos fonteis. Tamen ad maris omnia summam
guttai uix instar erunt unius ad augmen.
Quo minus est mirum mare non aulescere magnum.
Præterea sol magnam partem detrahit æstu,
Quippe uidemus enim uestes humore madentes
exiccare suis radiis ardentibus solem.
At pelagi multa & late substrata uidemus.
Proinde licet quamuis ex unoquoque loco sol
humoris paruam delibet ab æquore partem.

tum

largius in tanto spatio tamen auferet undis.
Tum porro uenti quoque magnam tollere partem
humoris possunt, uerrentes æquora ponti.
Vna nocte uias quoniam persæpe uidemus
siccari, molles que luti concreescere crustas.
Præterea docui multum quoque tollere nubes
humorem, magno conceptum ex æquore ponti,
& passim toto terrarum spargere in orbe
cum pluit in terris & uenti nubila portant.
Postremo quoniam raro cum corpore tellus
est, & coniunctast oras magis undique cingens.
Debet ut in mare de terris uenit humor aquai,
in terras itidem manare ex æquore falso.
Percolatur enim uirus, retro'que remanat
materies humoris, & ad caput amnibus omnis
confluit, inde super terras redit augmine dulci,
qua uia secta semel liquido pede detulit undas.
Nunc, ratio quæ sit, per fauceis montis ut athnæ
expirent ignes interdum turbine tanto,
expediam, neque enim media quæ clade coorta
flammæ tempestas siculum dominata per agros
finitimis ad se conuertit gentibus ora,
fumida cum cœli scintillare omnia templa
cernentes panda complectant corpora cura,
quid moliretur rerum natura nouarum.
Hisce tibi in rebus latest, alte' que uidendum,
& longe cunctas in partes dispiciendum,
ut reminiscaris summam rerum esse profundam,
& uideas Cœlum summai totius unum,
quam sit paruula pars, & quam multesima constet.
Nec tota pars homo terrai, quota totius unus,
quod bone propositum si plane contueare,
et uideas plane, mirari multa relinquant.
Num quis enim nostrum miratus siquis in artus
accepit calido febrim feruore coortam?
aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
obturgescit enim subito pes, arripit acer
sæpe dolor dentes, oculos que inuadit in ipsos.

exurit facer ignis, & urit corpora serpens
quancunque arripuit partem, repit' que per artus.
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum.
Et satis hæc tellus morbi, cœlum' que malefert,
unde queat uis immensi procrefcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræ' que putandum est
ex infinito satis omnia suppeditare,
unde repente queat tellus concussa moueri,
per' que mare & terras rapidus percurrere turbo,
ignis abundare ætæus, flammescere cœlum,
id quoque enim fit, & ardescunt cœlestia templa.
Et tempestates pluuiæ grauiorē coortu
sunt, ubi forre ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendii turbidus ardor.
Scilicet & fluuius qui uisus maximus ei,
qui non ante aliquem maiorem uidit, & ingens
arbor homo' que uidetur, & omnia de genere omni
maxima quæ uidit quisque, hæc ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum cœlo, terra' que, mari' que
nil sint ad summam summai totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus irritata repente
flamma foras uastis ætæ fornacibus efflet,
expediam, Primum totius sub caua montis
est natura fere silicum suffulta cauernis.
Omnibus est porro in speluncis uentus & aer.
Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aer.
hic ubi percaluit, calefecit' que omnia circum
saxa furens, qua contingit, terram' que & ab ollis
excussit calidum flammis uelocibus ignem,
fecit' que ardorem longe, longe' que fauillam
differre, & crassa uoluit caligine fumum,
tollit se, ac rectis ita faucibus eiicit alte
extrudit que simul mirando pondere saxa,
Nec dubites quin hæc animai turbida sit uis.
Præterea magna ex parte mare montis ad eius
radices frangit fluctus, æstum' que resorbet,
ex hoc usque mare speluncæ montis ad altas
perueniunt

perueniunt subter fauceis, hac ire fatendum est,
& penetrare mari penitus res cogit aperto.
atque efflare foras, ideoque extollere flammam,
faxaque subiectare, & arenae tollere nimbos.
In summo sunt uertice item crateres, ut ipsi
nominant, quos nos fauceis perhibemus, & ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum unã dicere causam
non satis est, uerum plureis, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum, si quod procul ipse iacere
conspicias hominis, fit ut omnes dicere causas
conueniat leti, dicatur ut illius una,
Nam neque eum ferro, nec frigore uincere possis
interiisse, neque a morbo, neque forte ueneno,
uerum aliquid genere esse ex hoc, quod contio dicat,
scimus, item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in aestate crescit, campis que redundat
unicus in terris ægypti totius amnis,
is rigat ægyptum medium per sæpe calorem.
Aut quia sunt aestate aquilones ostia contra,
anni tempore eo, quo etesia efflare feruntur,
& contra fluuium flantes remorantur, & undas
cogentes rursus replent, cogunt que manere,
Nam dubio procul hæc aduerso flabra feruntur
flumine, quæ gelidis ab stellis axis aguntur.
Ille ex æstifera parte uenit amnis ab austro
inter nigra uirum percocto sæcla calore,
exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque uti possit magnus congestus arenae
fluctibus aduersis oppilare ostia contra,
cum mare permotum uentis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amnis
& procliuis item fiat minus impetus undis.
Fit quoque uti pluuiæ forsan magis ad caput eius
tempore eo fiant, quo etesia flabra aquilonum
nubila coniciunt in eas tunc omnia partes.
Scilicet ad mediam regionem eiecta diei
cum conuenerunt, ibi ad altos denique montes

contrusæ nubes coguntur, u' que premuntur.
Forſitan athiopum penitus de montibus altis
creſcit, ubi in campos albòs decedere in igneis
tabificis ſubigit radiis ſol omnia Inſtrans.
Nunc age, auerna tibi, quæ ſunt loca cunq̃, lacus' que
expediam, quali natura prædita conſtent.
Principio quod auerna uocantur, nomen id ab re
impoſitumſt, quia ſunt auibus contraria cunctis,
e regione ea quod loca cum uenere uolantes,
remigio oblitæ pennarum uela remittunt,
præcipites' que cadunt molli ceruice profuſæ
in terram, ſi forte ita fert natura locorum,
aut in aquam ſi forte lacus ſubſtratus auerni.
Hic locus eſt Cumas apud, eius in pede montis
oppleti calidis ubi fumât fontibus auſtus.
Eſt & athenæis in montibus arcis in ipſo
uertice, palladis ad templum tritonidis almæ,
quo nunquam pennis appellunt corpora raucæ
cornices, non cum fumant altaria donis,
uſque adeo fugitant non iras palladis acreis
peruigili cauſa graium ut cecinere poetæ,
ſed natura loci hoc opus efficit ipſa ſuapte.
In Syria quoque fertur item locus eſſe uideri,
quadrupes quoque quo ſimul, ac ueſtigia primum
intulerint, grauiter uis cogat concidere ipſa,
manibus ut ſi ſint diuis maſtata repente,
omnia quæ naturali ratione geruntur,
& quibus e cauſis ſiant, apparet origo.
Ianua ne portis orci, & regionibus eſſe
credatur, poſt hinc animas Acheruntis in oras
ducere forte deos maneis inferna reamur,
naribus alipedes ut cerui ſæpe putantur
ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.
Quod procul a uera quam ſit ratione repulſum
percipe, nanque ipſa de re tibi dicere conor.
Principio hoc dico, quod dixi ſæpe quoque ante,
in terra cuiuſque modi rerum eſſe figuras,
multa

multa, cibos, quæ sunt uitalia, multa' que morbos
incutere, & mortem quæ possint accelerare,
et magis esse aliis alias animantibus aptas
res, ad uitai rationem ostendimus ante,
propter diffimilem naturam dissimileis' que
texturas inter se se, primas' que figuras,
multa meant inimica per aureis multa per ipfas
insinuant nareis infesta atque aspera tactu.
Nec sunt multa parum tactu uitanda, neque autem
aspectu fugienda, sapore' que tristia quæ sint.
Deinde uidere licet, quam multæ sint homini res
acriter infesto sensu spurcæ' que graues' que.
Arboribus primum certis grauis umbra tributast
usque adeo, capitis faciant ut sæpe dolores,
si quis eas subter iacuit prostratus in herbis.
Est etiam magnis heliconis montibus arbor
floris odore hominem tetro consueta necare.
Scilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt
multa modis multis multarum semina rerum,
quod permista gerit tellus, discreta' que tradit.
Nocturnum' que recens extinctum lumen, ubi acris
nidore offendit nareis, consopit ibidem,
concidere & primos qui morbos mittere sœuit,
castoreo' que graui mulier sopita recumbit,
& manibus nitidum teneris opus effluit ei,
tempore eo si odoratast quo menstrua soluit.
Multa' que præterea languentia membra per arctus
soluunt, atque animam labefactant sedibus intus.
Denique si calidis etiam cum te relauaris
plenior efflueris folio feruentis aquai,
quam facile in medio sit uti des sæpe ruinas.
Carbonum' que grauis uis, atque odor, insinuatur
quam facile in cerebrum, nisi aqua præcepimus ante.
At cum membra minus pertexit feruida feruus,
tum fit odor uini, plagæ manabilis instar.
Non' ne uides etiam terra quoque sulphur in ipsa
gignier, & tetro concrefcere odore bitumen?

Denique ubi argenti uenas, auri' que sequuntur,
terrai penitus scrutantes abdita ferro,
qualeis expiret scaptenfula subter odores.
Quid ue mali fit ut exhalent aurata metalla?
quas hominum reddunt facies? qualeis' que colores?
Non'ne uides audis' ue perire in tempore paruo
quam soleant' ac quam uitai copia defit,
quos opere in tali cohibet uis magna, neceffest.
Hos igitur tellus omneis exæstuat æstus,
expirat' que foras in aperta, promptaque cœli.
Sic & auerna loca alitibus submittere debent
mortiferam uim, de terra quæ surgit in auras,
ut spatium cœli quadam de parte ueneni,
Quo simul ac primum pennis delata sit ales,
impediatur ibi cæco correpta ueneno,
ut cadat e regione loci qua dirigit æstus,
quo cum corrui, hæc eadem uis illius æstus
reliquias uitæ membris ex omnibus aufert.
quippe etenim primo quasi quendam conciet æstum.
posterior fit uti cum iam cecidere uenena,
in fonteis ipsos, ibi fit quoque uita uomenda,
propterea quod magna mali fit copia circum.
Fit quoque ut interdum uis hæc, atque æstus auerni
aera, qui inter auis cunquest, terramque locatus,
discutiat, prope uti locus hinc linquatur inanis,
cuius ubi e regione loci uenere uolantis
claudicat extemplo pinnarum nisus inanis.
& conamen utrinque alarum perditur omne,
hic ubi nixari nequeunt, insistere' que alis,
scilicet in terris delabi pondere cogit
natura, & uacuum prope iam per inane iacentes
dispergunt animas per caulas' corporis omneis.
Frigidior porro in puteis æstate fit humor,
arescit quia terra calore, & semina siqua
forte uaporis habet, prope dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effceta uapore,
fit quoque frigidior, qui in terrast abditus, humor,
frigore cum premitur porro omnis terra, coit' que
et quasi

& quasi concrefcit, fit fcilicet in coeundo,
exprimat in puteos liquem gerit ipfa calorem.
Eft apud Hamonis fanum fons luce diurna
frigidus, & calidus nocturno tempore fertur,
hunc homines fontem nimis admirantur, & acti
Sole putant subter terras feruefcere partim,
nox ubi terribili terras caligine textit,
quod nimis a ueraft longeratione remotum.
Quippe ubi fol nudum contractans corpus aquai,
non quierit calidum supera de reddere parte
cum superum lumen tanto feruore fruatur,
qui queat hunc subter tam craffo corpore terram
percoquere humorem, & calido fotiare uaporem,
præfertim cum uix poffit per fepta domorum
infnuare fuum radiis ardentibus æftum.
Quæ ratioft igitur? nimirum terra magis quod
parua tenet certum fontem, quam cætera tellus.
Multa que funt ignis prope femina corpus aquai.
Hoc ubi roriferi terram nox obruit undis
extemplo subtus frigeſcit terra, coit que.
Hac ratione fit, ut tanquam compreffa manu fit,
exprimat in fontem, quæ femina cunque habet ignis,
quæ calidum faciunt laticis tactum, atque uaporem.
Inde ubi fol radiis terram dimouit obortis,
et rarefecit calido mifcente uapore,
rurfus in antiquas redeunt primordia ſedes
ignis, & in terram cedit calor omnis aquai,
frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea ſolis radiis iactatur aquai
humor, & in lucem tremulo rareſcit ab æſtu,
Propterea fit uti, quæ femina cunque habet ignis,
demittat, quaſi ſæpe gelum quod continet in ſe
mittit, & exoluit glaciem nodos que relaxat.
Frigidus eſt etiam fons, ſupra quem ſita ſæpe
ſtupa iacit flammam concepto protinus igni.
Tædaque conſimili ratione accenſa per undas
conlucet, quocunque natans impellitur auris,

nimirum. Quia sunt in aqua permulta uaporis
femina, de terra' que neceffest funditus ipsa
ignis corpora per totum confurgere fontem,
& simul expirare foras, exire' que in auras,
non tam uiua tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea difperfa foras erumpere cogit
uis per aquam subito, furfum' que ea conciliare,
quod genus inde mari fpirat fons dulcis aquai
qui fcatit, & falfas circum fe dimouet undas.
& multis aliis pariter regionibus æquor
utilitatem opportunam fitientibus nautis,
quod dulcis inter falfas interuomit undas.
Sic igitur per eum poffunt erumpere fontem,
& fcatere illa foras in ftupam femina, quæ cum
conueniunt, aut in tæda cum corpora adhærent,
ardescunt facile extemplo, quod multa quoque in fe
femina habent ignis ftupæ, tæde' que tenentes.
Non ne uides etiam nocturna ad lumina lychnum
nuper, ubi extinctum admoueas, accendier ante?
quam tetigit flammam. tædam' que pari ratione,
multa' que præterea, prius ipfo tacta uapore
eminus ardescunt, quam comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum ft.
Quod fuperest agere incipiam, quo fœdere fiat
naturæ, lapis hic ut ferrum ducere poffit,
quem Magneta uocant patrio de nomine graii,
magnetum quia fit patriis in finibus ortus,
hunc homines lapidem mirantur, quippe cathenam
fape ex anellis reddit pendentibus ex fe,
quinque & enim licet interdum, plures' que uidere
ordine demiffio leuibus iactarier hamis,
unus ubi ex uno dependit fubter adhærens,
ex alio' que alius lapidis uim, uincla' que nofcit,
ufque adeo permanant, & uis præualet eius.
Hoc genus in rebus firmandum ft multa prius, quam
ipfius rei rationem reddere poffis,
& nimium longis ambagibus eft adeundum
quo magis

quo magis attentas, aureis animum'que reposco.
Principio omnibus a rebus quæcunque uidemus
perpetuo fluere, ac mitti fateare necessest
corpora, quæ feriant oculos, uisum'que laceffant,
perpetuo' que fluant certis ab rebus odores.
Frigus ut e fluuiis, calor a sole, æstus ab undis
æquoris exesor mærorum littora propter,
nec uarii cessant sonitus manare per auras.
Denique in os falsi uenit humor sæpe saporis,
cum mare uersamur propter, diluta'que contra
cum tuimur misceri apsinthia, tangit amaror.
Vsqe adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis,
nec mora, nec requies interdatur ulla fluendi,
perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
cernere odorari licet, & sentire sonare.
Nunc omnes reþetam quam raro corpore sint res
commemorare, quod in primo quoq; carmine claret.
Quippe & enim quãquam multas hoc pertinet ad res
noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam
qua de differere adgredior, firmare necessest,
nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Principio fit ut in speluncis saxa superna
sudent humore, & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis e toto corpore sudor.
Crescit barba, pili'que per omnia membra, per artus,
diditur in uenas cibus omneis, auget, alit'que
corporis extremas quoque parteis, unguiculas'que.
Frigus item transire per aes, calidum'que uaporem
sentimus, sentimus item transire per aurum,
atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per dissepta domorum saxea uoces
peruolitant, permanat odor, frigus'que, uapor'que
ignis, qui ferri quoque uim penetrare fuerit.
Denique qua circum colli lorica cohæret
morbida uis'que simul cum extrinsecus insinuatur.
Et tempestates terra, cælo'que coortæ

in cælum, terras' quæ remotæ iure faceffunt.
Quandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.
Huc accedit uti non omnia quæ iaciuntur
corpora cunque ab rebus eodem prædita sensu,
atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Principio terram Sol excoquit, & facit are,
at glaciem dissoluit, & altis montibus altas,
extractas' que niueis radiis tabescere cogit.
Denique cæra liquefcit in ignis postea uapore.
Ignis item liquidum facile æs, aurum' que resoluit,
at coria, & carnem trahit, & concludit in unum
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni,
at coria, & carnem mollit durata calore.
Barbigeras oleaster eò iuuat usque capellas,
effluat ambrosiam quasi uero, & nectare tinctus.
at nihil est homini, fronde hac quod amarius extet,
denique amaricinum fugitat sus, & timet omne
unguentum, nam setigeris subus acre uenenum est,
quod nos interdum tanquam recreare uidetur.
At contra nobis cœnum teterrima cum sit
spurcicies, eadem subus hæc iucunda uidetur
insatiabiliter toti ut uoluantur ibidem.
Hoc etiam superest, ipsa quia dicere de re
aggredior, quod dicendum prius esse uidetur.
Multa foramina cum uariis sint reddita rebus,
dissimili inter se natura prædita debent
esse, & habere suam naturam quæque, uias' que.
Quippe & enim uariis sensus animantibus insunt,
quorum quisque suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare aliò sonitus, aliò que saporem
cernimus e succis, aliò nidoris odores,
scilicet id fieri cogit natura uiarum,
multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante
propter dissimilem naturam, texta' que rerum.
Propterea manare aliud per saxa uidetur,
atque aliud tignis, aliud transire per aurum,
argento' que foras aliud, uitro' que meare.

Nam fluere hac species, illac calor ire uidetur,
atque aliis aliud citius trasmittere eandem.
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
multimodis uarians, ut paulo ostendimus ante.
Quapropter bone ubi hæc confirmata, atque locata
omnia constiterint nobis præposta parata.
Quod super est facile huic ratio reddetur, & omnis
causa patefiet, quæ ferri pelliciat uim,
principio fluere e lapide hoc per multa neceffest
semina, siue æstum qui discutit aera plagis,
inter qui lapidem, ferrum' que est cunque locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multus' que uacefit
in medio locus, extemplo primordia ferri
in uacuum prolapsa cadunt coniuncta, fit, ut qui
anulus ipse sequatur, eat' que ita corpore toto,
nec res ulla magis primoribus ex elementis
indupedita suis arte connexa cohæret,
quam ualidi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod dicitur, ex elementis
corpora si nequeunt e ferro plura coorta
in uacuum ferri, quin anulus ipse sequatur,
quod facit, & sequitur donec peruenit ad ipsum
iam lapidem, cæcis' que in eis compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis unde uacefit
cunque locus, siue ex trauerso, siue superne
corpora continuo in uacuum uicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
sponte sua sursum possunt consurgere in auras.
Huc accedit item, quare queat id magis esse,
hæc quoque res adiuumento, motu' que iuuatur,
quod simul a fronte est anelli rarior aer,
factus, inanitus' que locus magis, ac uacuatus
continuo fit, uti qui post est cunque locatus
aer a tergo quasi prouehat, atque propellat.
Semper enim circum positus res uerberat aer,
sed tali fit, uti propellat tempore ferrum,
parte quod ex una spatium uacat, & capit in se

hic tibi, quem memoro, per crebra foramina ferri
pronas ad parteis subtiliter insinuatus,
trudit, & impellit quasi nauem, uela' que uentis.
Denique res omnes debent in corpore habere
aera, quandoquidem rarefcunt corpora, ut aer
omnibus est rebus circumdatus, appositus' que.
Hic igitur penitus, qui in ferroft abditus aer,
follicito motu femper iactatur, eo que
uerberat anellum dubio procul, & ciet intus,
fcilicet eodem fertur, quo præcipitauit
iam femel, & partem in uacuum conamina fumpfit.
Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat
interdum fugere, atque fequi confueta uiciffim,
exultare etiam famothracia ferrea uidi,
& ramenta fimul ferri furere intus ahenis
in fcaphiis, lapis hic magnes cum fubditus effet,
ufque adeo fugere a saxo geflire uidetur,
ære interposito difcordia tanta creatur.
Propterea quia nimirum prius æftus ubi æris
percepit, ferri que uias poffedit apertas,
posterior lapidis uenit æftus, & omnia plena
inuenit in ferro, neque habet qua tranet ut ante.
Cogitur offenfare igitur, pulfare' que fluctu
terrea tefta fuo quo pacto refpuit ab fe,
atque per æs agitat fine eo, quod fæpe reforbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quod æftus
non ualet e lapide hoc alias impellere item res.
pondere enim fretæ partim ftant, quod genus aurum,
ac partim raro quia funt cum corpore, ut æftus
peruolet intactus, nequeunt impellier ufquam,
lignea materies in quo genere effe uiderur.
Inter utrafque igitur ferri natura locata
aeris ubi accepit quædam corpuscula, cum fic
impellant, ut eam magnetis femina faxit.
Nec tamen hæc ita funt aliarum rerum aliena,
ut mihi multa parum genere ex hoc fuppeditentur,
quæ memorare queam inter fe fingulariter apta
Saxa

Saxa uides primum sola coalescere calce.
Glutine materies taurino iungitur una
ut uitio uenæ tabularum sæpius hiscant,
quam laxare queant compages taurea uincla.
Vitigeni latices in aquai fontibus audent
misceri, cum pix nequeat grauis, & leue olium,
Purpureus' que colos conchilii mergitur uno
corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam,
non si Neptuni fluctu renouare operam des,
Non mare si totum uelit eluere omnibus undis'.
Denique res auro fit uti aurum copulet una.
Aes æque plumbo fit uti iungatur ab albo.
Cætera iam quam multa licet reperire, quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam.
Nec me tam multam hic operam consumere par est.
Sed breuiter paucis præstat comprehendere multa,
quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
ut caua conueniant plenis, hæc illius, illa
huiusque inter se iunctura hæc optima constat.
Est etiam quasi ut anellis, hamis que plicata.
inter se quædam possint copulata teneri,
quod magis in lapide hoc fieri, ferroque uidetur
Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repente
mortiferam possit cladem conflare coorta
morbida uis hominum generi, pecudumque cateruis,
expediam. Primum multarum femina rerum
esse supra docui, quæ sint uitalia nobis,
& contra quæ sint morbo, mortique necessesse.
Multa uolare ea cum casu sunt forte coorta
& perturbantur cœlum, fit morbidus aer.
Atque ea uis omnis morborum, pestilitas' que,
aut extrinsecus ut nubes, nebulæ' que superne
per cœlum ueniunt, aut ipsa sæpe coorta
de terra surgunt, ubi putorem humida nactast,
intempestiuus pluuiis que, & solibus ista.
Non'ne uides etiam cœli nouitate, & aquarum
tentari procul a patria quicumque, domo' que.

adueniunt, ideo quia longe discrepat aer.
Nam quid Britannis cælum differre putamus?
& quod in ægypto est, qua mundi claudicat axis.
Quid uel quod in ponto est differre a gadibus, atque
usque ad nigra uirum percocto sæcla colore?
quæquæ quattuor inter se diuersa uidemus,
quattuor a uentis & cæli partibus esse.
Tum color & facies hominum distare uidetur
largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina nili
gignitur ægypti in medio, neque præterea usquam.
Attide tentantur gressus, oculi que in achæis.
Finibus inde alius alius locus est inimicus,
partibus ac membris uariis concinnat id aer.
Proinde ubi se cælum, quod nobis forte alienum,
commouet, atque aer inimicus serpere cœpit,
ut nebula ac nubes, paulatim repit, & omne,
qua graditur, contubat, & immutare coactat.
Fit quoque, ut in nostrum cum uenit denique cælum
corruptat, reddatque sui simile atque alienum.
Hæc igitur subita clades noua pestilitas que,
aut in aquas cadit, aut fruges perfidit in ipsas,
aut alios hominum pastus pecudum que cibatus.
Aut etiam suspensa manet uis aere in ipso.
Et cum spirantes mistas hinc ducimus auras,
illa quoque in corpus pariter forbere necessest.
Consimili ratione uenit bubus quoque sæpe
pestilitas etiam pigris talaribus ægre.
Nec refert utrum nos in loca deueniamus
nobis ab diuersa, & cæli mutemus amictum,
an cælum nobis natura ultro corruptum
deferat, aut aliquid quod non consueuimus uti,
quod nos aduentu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus
finibus in cecropiis funestos reddidit agros,
nastauit que uias, exhaustis ciuibus urbem.
Nam penitus ueniens ægypti finibus orcus
aera

Lib. 1. Capit. 1.
aera permensus multum, campos' que natantes,
incubuit tandem populo pandionis omni,
inde cateruatim morbo morti' que dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant,
& duplicis oculos suffusa luce rubentes,
sudabant etiam fauces intrinsecus atro
sanguine, & ulceribus uocis uia septa coibat,
atque animi interpres manabat lingua cruore
debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde ubi per fauceis pectus compleerat, & ipsum
morbida uis in cor mœstum confluxerat ægris,
omnia tum uero uitai claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem
rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atque animi prorsum uires totius, & omne
languebat corpus læti iam limine in ipso,
intolerabilibus' que malis erat anxius angor
assidue comes, & gemitu commista querela.
Singultus' que frequens noctem persæpe, diem' que
corripere assidue neruos, & membra coactans
dissoluebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
corporis in summo summam feruescere partem,
sed potius tepidum manibus proponere tactum,
& simul ulceribus quasi inustis omne rubere
corpus, ut est per membra sacer cum diditur ignis.
Intima pars homini uero flagrabat adefa.
Flagrabat stomacho flamma ut fornacibus intus,
nil adeo posses cuiquam leue, tenue' que membris.
Vertere utilitatem ad uentum & frigora semper.
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
membra dabant, nudum iacentes corpus in undas.
Inciderunt ipso uenientes ore patente,
insedabiliter sitis arida corpora mersans
æquabat multum pernix humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali, defessa iaciebant
multi præcipites lymphis putealibus alte

corpora, maffabat racito medicina timore
quippe, patientia cum totiens ardentia morbis
lumina uersarent oculorum expertia fomno.
Multa' que præterea mortis tunc figna dabantur.
Perturbata animi mens in mæro re, metu' que,
trifte fupercilium, furiofus uoltus & acer,
follicitæ porro, plenæ' que fonoribus aures,
creber fpiritus, aut ingens, raro' que coortus,
fudoris' que madens per collum fplendidus humor,
tenuia fputa minuta croci contracta colore,
falſa' que per fauceis rauca nix edita tuſſis,
in manibus uero nerui trahere, & tremere artus,
a pedibus que minutatim ſuccedere frigus.
Non dubitabat item ad ſupremũ denique tempus,
compreſſæ nares, naſi primoris acumen
tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraq; inhorrebat facies, frons teſta meabat,
nec nimio rigida poſt artus morte iacebant,
oſtauo' q; fere candenti lumine ſolis,
aut etiam nona reddebant lampade uitam,
quorum ſiquis (ut eſt) uitarat funera leti
uiſceribus tetrif & nigra proluuie alui,
poſterius tamen hunc tabes, letum' q; manebat,
Aut etiam multus capitis cum ſæpe dolore
corruptus ſanguis expletis naribus ibat,
huc hominis totæ uires, corpus' que fluebat.
Profluuium porro cui tetri ſanguinis acre
exierat, tamen in neruos huic morbus & artus
ibat, & in parteis genitalis corporis ipſas,
et grauiter partim metuentes limina leti
uiuebant ferro priuati parte uirili,
et manibus ſine nonnulli pedibus' que manebant
in uita tamen, & perdebant lumina partim,
uſque adeo mortis metus iis incuſſerat acer.
Atque etiam quofdam cœperit obliuia rerum
cunctarum, neque ſe poſſent cognoscere ut ipſi.
Multa' q; humi cum inhumata iacerent corpora ſupra
corpo-

corporibus tamen alituum genus, atque ferarum,
Aut procul absiliebat, ut acrem exciret odorem,
aut ubi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temere illis solibus ulla
comparebat avis, nec tristia secla ferarum
exibant siluis, languebant pleraque morbo,
et moriebantur, cum primis fida canum uis
strata uiis animum ponebat in omnibus aegre.
Extorquebat enim uitam uis morbida membris
incomitata rapi certabant funera uasta.
Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alii dederat uitales aeris auras
uoluere in ore licere, & coeli templa tueri,
hoc aliis erat exitio, letum que parabat.
Illud in his rebus miserandum magnopere unum
ærumnabile erat, quod ubi se quisque uidebat
implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
deficiens animo mœsto cum corde iacebat,
funera respectans animam mittebat ibidem.
Atque uel in primis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
ex aliis alios auidi contagia morbi.
Nam quicumque suos fugitabant (ut fit) ad ægros
uita nimium cupidos, mortis que timentes
pœnas, & paulo post turpi morte, mala que
desertos, opis expertes, incuria mactans,
atque labore, pudoreque omni cogebat obire,
blandaque lassorum uox mixta uoce querelæ
lanigeras tanquam pecudes, & bucera sæcla.
Qui fuerant autem præsto contagibus ibant,
inque aliis alium populum sepelire suorum
certantes lacrymis lassi, luctuque redibant.
Inde bonam partem in letum mœrore dabantur.
Optimus hoc leti genus ergo quisque subibat.
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus
nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea iam pastor, & armentarius omnis

& robustus item curui moderator aratri
languerat, penitus que casa contrusa iacebant
corpora, paupertate, & morbo tradita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
corpora nonnunquam posses, retroque uidere
matribus, & patribus natos super edere uitam.
Nec minimam partem ex agris mœroris in urbem
confluxit, languens quem contulit agricolarum
copia, conueniens ex omni morbida parte,
omnia condebant loca tectis, quo magis æstus
infertos ita aceruatim mors accumulabat.
Multa siti prostrata uiam per proque uoluta
corpora sola amneis ad aquarum strata iacebant
interclusa anima nimia ab dulcedine aquarum.
Multaque per populi passim loca prompta, uiasque
languida semianimo tum corpore membra uideres
horrida pedore, & pannis cooperta perire
corporis illuue, pellis super ossibus una,
uisceribus tetris propeiam, fordeque sepulta.
Omnia denique sancta deum delubra repleat
corporibus mors exanimis, onerataque passim
cuncta cadaueribus cœlestum templa manebant,
hospitibus loca quæ complerant ædituentes.
Nec iam relligio diuum, nec numina magni
pendebantur, enim præsens dolor exuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in urbe.
ut pius hic populus semper consuerat humari,
perturbatus enim totus repedabat, & unus
quisque suum pro re cognatum mœstus humabat.
Multaque uis subita, & paupertas horrida suasit.
Nanque suos consanguineos aliena rogorum,
in super extracta ingenti clamore locabant,
subdebantque faces multo cum sanguine sæpe
rixantes potius, quam corpora deferrentur.
Finis.
Hieronymi Auancii Veronensis ingenio et labore.

Venetiis, accuratiss. Apud Aldū, mense Decem. M.D
Non licet sic alteri cuiquā sine multa, in Oris Venetis.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n.
Quaterniones omnes . n. ternione excepto

